13. Урри Д. Мобильности / Д. Урри. – М. : Праксис, 2012. – 576 с.
14. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе / М. Кастельс. – Екатеринбург : У-Фактория, 2004. – 328 с.
15. «Операційні системи» на тему: «Соціальні мережі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://new.atrp.org.ua/кращі-роботи/реферат-з-дисципліни-операційні-сист/.
16. Suster M. Social Networking: The Past / M. Suster // TechCrunch. – 2012. – [Electronic resource]. – Access to resources : http://techcrunch.com/2010/ 12/03/social-networking-past.
17. Кірпатрік Д. Ефект Facebook. Внутрішня історія компанії, що об'єднує світ / Д. Кірпатрік. – К. : Темпера, 2013. – 482 с.
18. Социальные сети – анализ и перспективы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://knowledge.allbest.ru/programming/3c0a65635b2ad78a4d53a89521306d36_0.html.

МАРКЕВИЧ А. Р.,
викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

УДК 343.3

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА «ЗАКОНУ» ЯК ОЗНАКИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ «САМОПРАВСТВО»

У статті розглядаються питання, що стосуються характеристики ознаки «закон» об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого статтею 356 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: *закон, законодавство, нормативно-правовий акт, підзаконний нормативно-правовий акт, самоправство.*

В статье рассматриваются вопросы, касающиеся характеристики признака «закон» объективной стороны состава преступления, предусмотренного статьей 356 Уголовного кодекса Украины.

Ключевые слова: *закон, законодательство, нормативно-правовой акт, подзаконный нормативно-правовой акт, самоуправство.*

The article deals with issues relating to the characteristics of the signs of «law» objective side of a crime under article 356 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: *law, legislation, legal act, subordinate legal act, arbitrariness.*

Вступ. Диспозиція статті 356 Кримінального кодексу України характеризується латентністю, її зміст не можна однозначно встановити, виходячи з аналізу ознак складу злочину. Це суперечить принципу «зрозумілості» термінологічного апарату Кримінального кодексу України, яка охоплює простоту, ясність та доступність [1, с. 106]; породжує невідповідність, помилки в судовій практиці, а також плутанину, неясність для громадян.

Питання кримінально-правової характеристики самоправства загалом і окремих його ознак зокрема є малодослідженими у вітчизняній доктрині кримінального права. Питань,

що стосуються визначення змісту поняття «закон», «нормативно-правовий акт», «законодавство» в контексті складу злочину самоправство, торкалась Г.З. Яремко.

Постановка завдання. Самоправство є одним із найбільш складних у розумінні й застосуванні складів злочинів. Причиною того є латентний характер відповідної норми. Це стосується таких ознак, як «самовільність», «будь-які дії», а також «закон, який встановлює порядок», вчиняючи дії всупереч якому, вчиняється відповідний злочин. Завданням цієї статті є встановлення змісту, обсягу ознаки всупереч установленому «законом» (виділено автором) порядку. Така необхідність спровокована як відсутністю законодавчого визначення понять «закон», «законодавство», «нормативно-правовий акт», неоднозначністю судової практики, так і латентним характером тексту Кримінального кодексу України.

Розкриття змісту зазначених понять на основі чинної правової бази, порівняння й аналіз термінологічного апарату кримінального закону, дослідження судової практики – завдання даного дослідження.

Результати дослідження. Статтею 356 Кримінального кодексу (далі – КК) України передбачений склад злочину «самоправство», тобто самовільне, всупереч установленому законом порядку вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорюється окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією, якщо такими діями була заподіяна значна шкода інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника [2]. Ознаками об'єктивної сторони даного злочину є: самовільність, вчинення будь-яких дій всупереч встановленому законом порядку; оспорюваність правомірності дій; наслідок – значна шкода; причинний зв'язок між діями і наслідком. У даній статті предметом нашого аналізу виступає ознака – самовільне, всупереч встановленому законом порядку вчинення будь-яких дій. Характеристика понять «самовільність», «всупереч встановленому порядку», «будь-які дії» в контексті статті 356 здійснювалась нами в окремому дослідженні [3]. Предметом даного наукового дослідження є характеристика такого елемента відповідної ознаки, як «закон».

У термінологічному апараті КК України використовуються терміни «закон», «законодавство», «нормативно-правовий акт». У ч. 3 ст. 3 КК України зазначається, що «злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом» [2] , а в ч. 2 ст. 4 – що «злочинність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння» [2]. Випливає, що законом про кримінальну відповідальність є КК України. Проте термін «закон» вживається в КК і в інших значеннях. У деяких випадках з прив'язкою до конкретного закону, як, наприклад, у ст. 86: «Закон про амністію особи, визнання винними у вчиненні злочину обвинувальним вироком суду або кримінальні справи, стосовно яких розглянуті судом, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили, можуть бути повністю або частково звільнені від відбування покарання» [2]. У переважній більшості термін «закон» вживається в значенні «закон про кримінальну відповідальність», тобто КК (ст.ст. 32, 33, 36, 43, 44, 49, 69, 74, 88 та ін.) [2]. В інших випадках цей термін вживається в завуальованому вигляді, наприклад, у ст. 83: «..засуджених до обмеження волі або до позбавлення волі жінок, які стали вагітними або народили дітей під час відбування покарання, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини, суд може звільнити від відбування покарання в межах строку, на який згідно із законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною трирічного віку» [2] (строк, на який жінку може бути звільнено за цих умов від роботи, регламентує Кодекс законів про працю); ст. 143 «Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин» (відповідний порядок регламентується законом України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів»); ст. 212 «Умисне ухилення від сплати податків, введених у встановлених законом порядку» (видається, що відповідний порядок встановлюється Податковим кодексом). Що ж до складу злочину самоправство, ми не можемо визначити закон, яким би встановлювався порядок, тому що суспільні відносини, яким може бути заподіяна шкода, – неоднорідні, конкретно не визначені і не регламентуються одним законом.

Як слушно зазначає Г.З. Яремко, термін «законодавство», хоча досить широко використовується в правовій системі, однак не має офіційного визначення ні в Конституції, ні в законах України. Він має бути загальновизнаним, зберігати свій особливий зміст у кожному новому правовому акті, особливо в КК, оскільки дає можливість правозастосовникам чітко усвідомлювати, які нормативно-правові акти повинні застосовуватися для конкретизації змісту бланкетної диспозиції – лише закони чи й підзаконні нормативно-правові акти (які підзаконні акти) [4, с. 138].

Термін «законодавство» в КК вживається вперше в ст. 3 «Законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права». З аналізу КК України випливає, що термін «законодавство» включає і звичайні закони. Ст. 401: «Військовими злочинами визнаються передбачені цим розділом злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів», закони України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про альтернативну (невійськову) службу», «Про Державну прикордонну службу України», «Про розвідувальні органи України», «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України», «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України», «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України».

Конституційний Суд України розтлумачив суть терміну «законодавство» (який вживається в ч. 3 ст. 21 Кодексу законів про працю щодо визначення сфери застосування контракту як особливої форми трудового договору), де під ним розуміють закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень та відповідно до Конституції України і законів України [5]. І хоча Конституційний суд не є органом законодавчої влади, не може приймати норми права (тобто нормативні акти), але зобов'язаний здійснювати їх тлумачення відповідно до ст. 13 закону України «Про Конституційний суд України» [6]. Тому помилково не враховувати думку цього органу з приводу даного питання. Як висловилась із даного питання Г.З Яремко, «..може бути лише відправною точкою, а не кінцевим пунктом при встановленні змісту даного терміну в кримінальному законі». Погоджуємось з думкою Г.З. Яремко, що апелювати до цього рішення Конституційного суду в контексті тлумачення терміну «законодавства» не варто, оскільки: по-перше, в п. 1 резолютивної частини даного рішення вказується, що термін «законодавство», що вживається в частині третій статті 21 Кодексу законів про працю України щодо визначення сфери застосування контракту як особливої форми трудового договору, треба розуміти так, що ним охоплюються закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, постанови Верховної Ради України, укази Президента, декрети і постанови Кабінету Міністрів України; по-друге, неможливість поширення даного офіційного тлумачення на інші види правовідносин випливає з абзацу 3 п. 3 описово-мотивувальної частини рішення, де зазначено, що термін «законодавство» досить широко використовується в правовій системі в основному в значенні сукупності законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують ту чи іншу сферу суспільних відносин і є джерелами певної галузі права [5]. Науковець «граничною межею» терміну «законодавство» вважає акти центральних органів виконавчої влади [4, с. 138–139]. Таким чином, під терміном «законодавство» слід розуміти закони України, ратифіковані міжнародні договори, постанови Верховної Ради, укази Президента України, декрети і постанови КМУ, нормативні акти центральних органів виконавчої влади [4, с. 140] .

Щодо терміна «нормативно-правовий акт», його зміст розкривається в наказі Міністерства юстиції України «Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових акті», згідно з яким це офіційний документ, прийнятий уповноваже-

ним на це суб'єктом нормотворення у визначеній законом формі та порядку, який встановлює норми права для неозначеного кола осіб і розрахований на неодноразове застосування [7]. Тобто до нормативно-правових актів належать норми права не лише вищих органів державної влади (на відміну від законодавства), але й чинні акти інших органів влади, видані в установленому порядку, які носять нормативний характер. Родовим об'єктом самоправства є суспільні відносини, які виникають у зв'язку з діяльністю органів державної влади, місцевого самоврядування та громадян, які беруть участь в охороні громадського порядку та державного кордону у сфері реалізації фізичними та юридичними особами відповідних законних прав та інтересів. Випливає, що захищається порядок, встановлений тим чи іншим органом державної влади (відповідно до ст. 6 Конституції України « ..державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову» [8]) шляхом створені ним (ними) норм права, а не лише той, що регламентований за допомогою діяльності законодавчої гілки влади. На практиці самоправством вважається і здійснення дій всупереч, наприклад, постанові Кабінету Міністрів [9]. Очевидно, що неправильно приклади з практичної діяльності ставити над чинним законодавством, які мали б відповідати одне одному, але вважаємо, що даний приклад можна використати для удосконалення останнього.

Назва розділу XV КК України, де знаходиться досліджувана норма, – «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів», тобто охороняється «авторитет» органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, які уповноважені видавати не лише закони, законодавчі акти, а й інші нормативно-правові акти. Повертаючись до поставленого питання, який термін використати у диспозиції ст. 356 КК України – закон, законодавство чи нормативно-правовий акт, враховуючи наведені аргументи, схиляємось до варіанту – «нормативно-правовий акт».

Висновки. Отже, узагальнюючи, ми можемо констатувати необхідність зміни тексту диспозиції статті 356 КК України в контексті ознаки об'єктивної сторони – закону. Адже наявний стан речей не відповідає змісту родового об'єкта, змісту Конституції України, реаліям і потребам практики.

Список використаних джерел:

1. Тростюк З.А. Вимоги до термінологічного апарата Особливої частини КК України та її загальна характеристика / З.А. Тростюк // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – № 6. – 2001. – С. 102–107.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (із змінами і доповненнями) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page.

3. Яремко Г.З. Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України : [монографія] / [Г.З. Яремко]. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 432 с.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») від 9 липня 1998 року № 12-рп/98. Справа № 17/81-97 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 32. – С. 59.

5. Про Конституційний Суд України: закон України від 16.10.1996 № 422/96-ВР (із змінами і доповненнями) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/422/96-вр.

6. Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів: наказ Міністерства юстиції України від 12.04.05 №z0381-05 (із змінами і доповненнями) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0381-05.

7. Конституція України: закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР (із змінами і доповненнями) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

8. Вирок Устинівского районного суду Кіровоградської області від 8 листопада 2012 року (Справа №1123/248/12) // Єдиний державний реєстр судових рішень України : офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/27347735.

ПОЛЯКОВ С. И.,
кандидат исторических наук,
доцент, заведующий кафедрой
международного права, истории права
и политико-правовых учений
*(Днепропетровский национальный
университет имени Олеся Гончара)*

ХЕЙЛИК В. В.,
старший преподаватель кафедры
административного и уголовного права
*(Днепропетровский национальный
университет имени Олеся Гончара)*

УДК 341.301:[323.28](477)«19»

ПСИХОЛОГО-КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛИЧНОСТИ БОЕВИКА-ТЕРРОРИСТА НАЧАЛА XX в.: РЕАЛЬНОСТЬ И ПОЛИТИЧЕСКАЯ МИФОЛОГИЯ

Освещены основные вопросы современной полемики вокруг личности боевика-террориста начала XX в., показана необъективность версий, которые имеют политико-мифологическую детерминацию. На примере Боевой организации партии эсеров раскрыты элементы революционной субкультуры, нравственные и криминологические аспекты террористической деятельности.

Ключевые слова: *субкультура революционера, мифология «подпольного человека», революционный терроризм, Боевая организация партии эсеров, государственный террор, мораль и политика.*

Висвітлено основні питання сучасної полеміки навколо особистості бойовика-терориста початку XX ст., доведено необ'єктивність версій, що мають політико-міфологічну детермінацію. На прикладі Бойової організації партії есерів розкрито елементи революційної субкультури, моральні та кримінологічні аспекти терористичної діяльності.

Ключові слова: *субкультура революціонера, міфологія «підпільної людини», революційний тероризм, Бойова організація партії есерів, державний терор, мораль і політика.*